

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY

RAZLIKE IZMEĐU ZAPOSLENIH I NEZAPOSLENIH U ZADOVOLJSTVU ŽIVOTOM, SAMOPOŠTOVANJU I OSOBINAMA LIČNOSTI

MASTER RAD

Mentor:
Prof. dr Srđan Dušanić

Kandidat:
Ljiljana Ostojić

Banja Luka, septembar 2023. godine

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ
UNIVERSITY OF BANJA LUKA

ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
FACULTY OF PHILOSOPHY

DIFFERENCES BETWEEN EMPLOYED AND UNEMPLOYED PEOPLE IN LIFE SATISFACTION, SELF-ESTEEM AND PERSONALITY TRAITS

MASTER PAPER

Mentor:
Prof. dr Srđan Dušanić

Candidate:
Ljiljana Ostojić

Banja Luka, september 2023.

Mentor: Prof. dr Srđan Dušanić, Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet –
Studijski program psihologija

Naslov rada: Razlike između zaposlenih i nezaposlenih u zadovoljstvu životom, samopoštovanju i osobine ličnosti

Rezime: Osnovni cilj ovog istraživanja je bio da se utvrde razlike između nezaposlenih i zaposlenih u zadovoljstvu životom, kao i u samopoštovanju, i da se utvrdi predikcija zadovoljstva životom na osnovu osobina ličnosti i samopoštovanja. Učestvovalo ukupno 280 radno sposobnih, zaposlenih i nezaposlenih lica, muškog i ženskog pola, starosne dobi od 18 do 65 godina, ujednačenih po polu i po radnom statusu. Zaposleni ispitanici dolaze iz JP „Komunalano Brčko“ i Vlade Brčko distrikta BiH. Nezaposleni ispitanici dolaze sa registra nezaposlenih osoba, registrovanih pri Zavodu za zapošljavanje Brčko distrikta. Od instrumenata su primjenjeni Skala zadovoljstva životom (SWLS), dvije skale za procjenu samopoštovanja (AF5 i SC), Inventar velikih pet (BFI) i upitnik demografskih karakteristika konstruisan za utvrđivanje statusa zaposlenosti, uzrasta, pola i stručne spreme. Između zaposlenih i nezaposlenih nema statistički značajnih razlika u zadovoljstvu životom iako zaposleni imaju u prosjeku nešto viši skor. Zaposleni ispitanici su skloniji da svoj akademski self procjenjuju značajno izraženijim u odnosu na nezaposlene, a nezaposleni su u prosjeku značajno emocionalno osjetljiviji u odnosu na zaposlene. Osobine ličnosti su značajan prediktor zadovoljstva životom, tj. ekstraverzija i savjesnost. Kompetencijsko, akademsko, porodično i emocionalno samopoštovanje su statistički značajni prediktori zadovoljstva životom.

Ključne riječi: Zaposlenost, zadovoljstvo životom, samopoštovanje, osobine ličnosti

Naučna oblast: Psihologija

Naučno polje: Psihološke nauke

CERIF klasifikacija: Psihologija-S260,

Tip licence: *Ova master teza je dostupna za javnu distribuciju u okvirima licence nekomercijalnog autorstva (CC BY-NC) kojom se dozvoljava svaka nekomercijalna upotreba, distribucija i reprodukcija na različitim medijima, pod uslovom da se navedu originalni autor i izvor.*

Mentor: Srđan Dušanić, PhD, associate professor, Banja Luka University, Faculty of Philosophy, Psychology Department

Title: Differences between employed and unemployed people in life satisfaction, self-esteem and personality traits

Summary: The main goal of this study was to determine the differences between the unemployed and employed people in life satisfaction, as well as in self-esteem, and to determine the prediction of life satisfaction based on personality traits and self-esteem. A total of 280 participants, able to work, both employed and unemployed, male and female, aged 18 to 65, balanced by sex and working status, participated. Employed respondents come from PE "Komunalano Brčko", and from the Government of Brčko District. Unemployed respondents come from the register of unemployed persons, registered with the Employment Bureau of the Brčko District. Among the instruments applied were the Life Satisfaction Scale (SWLS), two self-esteem scales (AF5 and SC), the Big Five Inventory (BFI) and a demographic questionnaire designed to determine employment status, age, gender and education. There were no statistically significant differences in life satisfaction between employed and unemployed, although employees had a slightly higher score on average. Employed respondents were more likely to assess their academic self as significantly higher than the unemployed, and the unemployed evaluated themselves as on average, significantly more emotionally labile than employees. Personality traits were an important predictor of life satisfaction, ie. extraversion and conscientiousness. Competence, academic, family and emotional self-esteem were statistically significant predictors of life satisfaction.

Key terms: Employment, life satisfaction, self-esteem, personality traits

Scientific field: Psychology

Field of study: Psychology science

CERIF Classification: Psychology, S260;

License type: This master thesis is distributed under the terms of the Creative Commons Attribution Noncommercial License (CC BY-NC) which permits any noncommercial use, distribution, and reproduction in any medium, provided the original author and source are credited.

SADRŽAJ:

1. UVOD	2
1.1. O radu i zaposlenju	3
1.2. Subjektivna dobrobit, zadovoljstvo životom ili sreća	5
1.3. Samopoštovanje.....	7
1.4. Istraživanja o povezanosti radnog statusa sa životnim zadovoljstvom i samopoštovanjem	8
1.5. Ličnost i osobine ličnosti.....	9
2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA	13
3. HIPOTEZE.....	14
4. CILJ ISTRAŽIVANJA	16
5. METODOLOŠKI DIO	17
5.1. Nacrt istraživanja.....	17
5.2. Populacija i uzorak	17
5.3. Instrumenti.....	18
5.4. Varijable.....	19
5.5. Spoljne varijable.....	20
5.6. Postupak istraživanja	20
5.7. Statistička obrada podataka	21
6. REZULTATI.....	22
7. DISKUSIJA.....	27
8. ZAKLJUČAK	30
9. LITERATURA.....	31
PRILOZI.....	35

1. UVOD

Poznato je da se vodi polemika oko pitanja šta je to životno zadovoljstvo, odnosno šta je to što čovjeka čini srećnim?

Možemo da se zapitamo: koje su to determinante zadovoljstva životom? Da li je to društveni senzibilitet, materijalni status, zadovoljstvo poslom, socijalni status, sreća, odnosi u porodici, zadovoljstvo cjelokupnim životom ili možda osobine ličnosti? U ovom radu usmjerićemo se na povezanost zadovoljstva životom i samopoštovanja sa radnim statusom. Takođe ćemo ispitati i povezanost zadovoljstva životom sa osobinama ličnosti.

Kada je riječ o radnom statusu, možemo reći da ova determinanta životnog zadovoljstva ima više funkcija važnih za čovjeka, a među najbitnije možemo svrstati ekonomsku, socijalnu i psihološku funkciju.

Postavlja se pitanje: na koji način navedene funkcije rada utiču na zadovoljstvo životom? Jasno je da ekonomska funkcija rada utiče na životno zadovoljstvo tako što osigurava životnu egzistenciju jer svakako doprinosi ekonomskoj sigurnosti. Socijalna funkcija omogućava socijalnu interakciju, dok psihološka funkcija ima uticaj na zadovoljenje čovjekovih unutrašnjih potreba.

Kada je u pitanju samopoštovanje kod zaposlenih i nezaposlenih, iako u većini istraživanja nije utvrđena ova povezanost, postoje i istraživanja čiji rezultati ukazuju na suprotno, stoga je potrebno dodatno ispitati povezanost ovih varijabli. Sa druge strane, polemika se vodi oko povezanosti osobina ličnosti i životnog zadovoljstva.

Više riječi o determinantama životnog zadovoljstva i samopoštovanju kod zaposlenih i nezaposlenih, biće u nastavku rada.

1.1. O radu i zaposlenju

Smatra se da je rad jedna od najbitnijih oblasti u kojoj čovjek, kao jedan od članova društvene zajednice, može da ispuni svoju ulogu (Tomeković, 1980). Ljudski rad, neki od autora definišu kao korištenje fizioloških i psihičkih procesa, sve sa namjerom da se postigne određen cilj, kao što je proizvodna operacija (Tomeković, 1980). Kao jedan od najznačajnijih aspekata života svake osobe, posao kojim se bavi čovjek, osim što predstavlja glavni izvor prihoda, definiše i njegovu društvenu ulogu i predstavlja dio selfa (Strizović i Mratinković, 2016).

Posmatrajući rad, kao jednu od najvažnijih oblasti čovjekovog djelovanja, mi pojam rada možemo da dovedemo u vezu sa pojmom zaposlenja. Često smo svjedoci da osobe mogu da rade a pri tome da nemaju status zaposlenog lica, kao što postoje i obrnuti slučajevi, gdje ljudi mogu imati status zaposlenog lica a ne raditi mnogo ili čak nikako. Možemo da pretpostavimo da nemogućnost zasnivanja radnog odnosa ili gubitak zaposlenja, u mnogome utiče na stvaranje osjećaja psihološke, socijalne i ekonomske nesigurnosti. Ali takođe možemo da postavimo pitanje da li je isti slučaj i kod zaposlenih lica, koja ne rade.

Jedna od definicija nezaposlenosti jeste i definicija Majstorovića, koja glasi: “Nezaposlenost predstavlja status radno-aktivne osobe koji je nastao nakon nedobrovoljnog gubitka plaćenog posla“ (Majstorović, 2011, str. 205).

Da bismo još bolje razjasnili pojam nezaposlenosti, pomenućemo i opštu definiciju, koju zastupa Međunarodna organizacija rada. Prema ovoj definiciji, nezaposlenost obuhvata sve osobe starije od dobne granice određene za mjerenje ekonomski aktivnog stanovništva, koje su: 1. tokom referentnog razdoblja bile bez posla, 2. tokom tog razdoblja bile u svakom trenutku na raspolaganju za posao, 3. aktivno tražile posao (poduzimale određene korake u cilju pronalaženja posla (Birsa, 2002).

Nastupanjem velike ekonomske krize tridesetih godina dvadesetog vijeka, sprovedena su prva istraživanja o nezaposlenosti, da bi pedeset godina kasnije predmet istraživanja bilo utvrđivanje prirode i raspona psiholoških posljedica nezaposlenosti.

Jasno je odakle toliko interesovanje za istraživanje nezaposlenosti. Pored toga što nam je posao glavni izvor prihoda, on nam omogućava socijalnu interakciju, pruža nam osjećaj napretka i identiteta, osjećaj samopoštovanja, te povećava kvalitet života, djelujući na psihičko i fizičko zdravlje. Stoga, gubitak posla ili nemogućnost zaposlenja dovodi do gubitka navedenih dobrobiti, što u velikoj mjeri izaziva stres i specifične promjene u

doživljavanju i ponašanju. Ovdje se zapravo govori o psihološkim posljedicama nezaposlenosti.

Čak su i neka istraživanja, kao što su istraživanja Strizovića i Mratinkovića (2016), pokazala da gubitak posla zauzima osmo mjesto na listi najstresnijih životnih događaja.

Pored brojnih istraživanja, osvrt na nezaposlenost daju nam i teorijska objašnjenja nezaposlenosti.

Jahoda svoju deprivacijsku teoriju predstavlja kao jednu od najuticajnijih teorija nezaposlenosti, koja sugerira važnost zaposlenosti (Jahoda, 1982, prema Šegotić, 2005).

Jahoda u svom modelu naglašava da rad ima dvije funkcije na osnovu kojih ljudi profitiraju:

1. Manifestnu funkciju rada koja je direktno povezana sa prihodom od rada, za koju smatra da je bitna, jer osigurava platu i druge dobrobiti koje plata donosi. Ova funkcija rada zapravo utiče na standard života.
2. Latentnu funkciju rada koja postoji da bi zadovoljila psihološke potrebe, kao što su: vremenska struktura i nivo aktivnosti tokom dana (ustaljena organizacija vremena), socijalni kontakt i osjećaj društvene korisnosti, te lični identitet koji se ogleda kroz profesionalni razvoj.

Mnoga istraživanja ukazuju na korelacije između latentnih funkcija rada i blagostanja (Evans & Haworth, 1991; Miles, 1983; Miles & Haworth, 1984; Strizović i Mratinković, 2016). Šegotić (2005) smatra da gubitak latentnih dobrobiti vodi ka stvaranju negativnih psiholoških posljedica kod čovjeka. Takođe se smatra da nezaposlena osoba može da kompenzuje osjećaj deprivacije psiholoških potreba aktivno tražeći posao (Marić, 2005).

Još jedna od teorija nezaposlenosti, koja je nastala kao odgovor na nedostatke Jahodinoj deprivacijskoj teoriji jeste **model ograničavanja djelovanja** (Fryer & Payne, 1986). Autor ovog modela smatra da Jahoda ne pridaje dovoljno značaja manifestnim dimenzijama (prihodima) za koje ovaj autor smatra da zapravo imaju najveći uticaj na blagostanje kod čovjeka. Kako čovjek gubi finansijsku sigurnost ne znajući kako da dodje do prihoda, tako se razvijaju različite psihološke posljedice, što utiče na njegovo blagostanje (Strizović i Mratinković, 2016).

Ipak, postoji i model koji podjednako vrednuje kako manifestne, tako i latentne dimenzije, koje vode ka psihološkim posljedicama nezaposlenosti, a to je **Warrov vitaminski model** (prema Šegotić, 2005). Prema ovom modelu, zaposlenost se posmatra kroz devet faktora koji doprinose zdravlju pojedinca. Radi se o sljedećim faktorima: prilike za kontrolu,

prilike za upotrebu vještina, smisleni ciljevi, raznolikost, jasnoća okoline, dostupnost novca, fizička sigurnost, prilike za interpersonalne kontakte i cijenjena socijalna pozicija.

Autor modela smatra da nedostatak navedenih faktora dovodi do negativnih fizičkih i psiholoških posljedica kod čovjeka.

U ovom radu vodićemo se Jahodinom deprivacijskom teorijom, kao najuticajnijom teorijom, koja nam daje uvid o uticaju zaposlenja na psihološko blagostanje.

1.2. *Subjektivna dobrobit, zadovoljstvo životom ili sreća*

Pojam subjektivne dobrobiti odnosi se na evaluaciju cjelokupnog života od strane nekog pojedinca (Penezić, 2006). Kao sinonimi subjektivne dobrobiti, najčešće se koriste pojmovi sreća (happiness) i zadovoljstvo životom (life satisfaction) (Diener, 1984). Ovi pojmovi, kao noviji konstrukti pozitivne psihologije, predstavljaju centralne teme i interesovanja ovog pravca psihologije.

U tekstu koji slijedi, potrudimo se da napravimo distinkciju između pojmova koji označavaju subjektivnu dobrobit, te ćemo ih ujedno detaljnije i objasniti. U radu ćemo se, uglavnom, koristiti terminom zadovoljstvo životom.

Kao što mnogi autori smatraju, ***zadovoljstvo životom*** može da se definiše kao unidimenzionalni i kao multidimenzionalni konstrukt (Slavnić i Zečević, 2015). Pa tako Hueber smatra da unidimenzionalni konstrukt obuhvata uopšteno, globalno zadovoljstvo životom, dok multidimenzionalni model obuhvata zadovoljstvo u različitim životnim situacijama i domenima (Slavnić i Zečević, 2015).

Zadovoljstvo životom zapravo predstavlja cjelokupnu procjenu o životu osobe, o čemu osoba lično procjenjuje (Diener, 2005).

Podaci iz literature (Tadić, 2010) ukazuju nam na informaciju da se subjektivna dobrobit sastoji od dvije komponente, a to su afektivna i kognitivna komponenta, te da one koreliraju sa mnoštvom različitih varijabli.

Afektivna komponenta se definiše kao neuropsihološko stanje, dostupno svijesti koje je povezano sa kontinuiranom procjenom ličnog stanja, te se odražava na raspoloženje i emocije (Tadić, 2010). Sa druge strane, kognitivna komponenta se odnosi na evaluacijski proces, na osnovu koga osoba procjenjuje vlastiti život, prema skupu kriterijuma i vrijednosti koje ona sama definiše (Tadić, 2010).

Neka novija istraživanja (Diener, 1984; OECD, 2013; Ryff, 1989, prema Lawes, M., i sar.,

2022) navode da pored afektivnog i kognitivnog pristupa, takođe i eudaimonijski pristup igra centralnu ulogu u procjeni subjektivne dobrobiti.

Neka empirijska istraživanja naglašavaju da su afektivna subjektivna dobrobit i kognitivna subjektivna dobrobit konstrukcije koje se razlikuju prema svojoj stabilnosti tokom vremena (Eid & Diener, 2004, prema Lawes, M., i sar., 2022), njihovim odnosima, te njihovoj osjetljivosti na životne događaje (Luhmann et al., 2012, prema Lawes, M., i sar., 2022).

Nasuprot tome, koncept eudaimonije doseže do Aristotelove Nikomahove etike (Aristotel, 2001, prema Lawes, M., i sar., 2022) koja subjektivnu dobrobit povezuje sa istinski dobrim i čestitim životom i težnjom ka ispoljavanju onog što je najbolje u nama.

I pored toga što postoji slaganje o najvažnijim komponentama koje čine život kvalitetnijim, različite osobe pridaju različitu važnost ovim komponentama (Stojanović, 2017). Upravo je ovo bio razlog za konstrukciju skale koja globalno posmatra zadovoljstvo životom. Skala zadovoljstva životom (SWLS; *Satisfaction With Life Scale*) predstavlja jednu od najčešće korištenih mjera koja služi za mjerenje kognitivne komponente ličnog blagostanja i koja globalno posmatra životno zadovoljstvo (Vasić, Šarčević i Trogrlić, 2011).

Pored komponenti koje utiču na kvalitet života, kada je u pitanju zadovoljstvo životom, bitno je istaći da postoje i brojni faktori koji utiču na količinu zadovoljstva životom (Slavnić i Zečević, 2015).

Pomenuti faktori mogu se podijeliti u dvije grupe:

- U prvu grupu spadaju faktori unutrašnjih uslova: karakteristike i sposobnosti ličnosti, pozitivne ili negativne emocije i raspoloženja, sposobnost za doživljavanje zadovoljstva, uključujući frekvenciju i intenzitet i dr.
- U drugu grupu spadaju karakteristike koje proizilaze iz spoljašnjih uslova: godine starosti, bračni status, pol i jednakost polova, dostupnost kvalitetnog obrazovanja i različitih informacija, finansijska obezbijeđenost i adekvatno zaposlenje, kvalitet društva u kojem osoba živi, osjećaj fizičke, ekonomske i pravne sigurnosti i dr.

Zaposlenje može da se poveže kako sa faktorima unutrašnjih, tako i sa faktorima spoljašnjih uslova. Tako su recimo, u modelu dinamičke ravnoteže, (Penezić, 2006) dimenzije ličnosti promatrane kao osnovni prediktori zadovoljstva životom, ali se jednako naglašava i uticaj različitih, životnih događaja koji djeluju na procjenu zadovoljstva.

Na osnovu svega ranije istaknutog, možemo da shvatimo zašto zaposlenje ima tako veliki uticaj na zadovoljstvo životom.

Pojam sreće predstavlja još jedan pojam koji se često koristi kao sinonim za životno

zadovoljstvo. Pojam sreće može da ima subjektivni karakter, ali isto tako može da se odnosi i na objektivno dobro (Veenhoven, 1997).

O osnovnoj razlici između pojma zadovoljstvo životom i sreće, govore Campbell, Converse i Rodgers koji zadovoljstvo životom definišu kao kognitivnu komponentu subjektivne dobrobiti, za razliku od sreće koju posmatraju kao iskustvo osjećaja ili čuvstva (Campbell, Converse i Rodgers, 1976, prema Penezić, 2006).

Veenhoven (1997) navodi da je sreća stanje uma, te se termin koristi za sveobuhvatnu i stabilnu procjenu života. Čovjek može da posjeduje određenu moć, bogatstvo, popularnost, lagodan život, ali ipak, pored svega toga, da bude nesrećan. Sa druge strane, može da se dogodi da osoba koja ne posjeduje sve te beneficije, ipak procjenjuje svoj život kao srećan.

Deiner (2005) smatra da sreća obuhvata više značenja, pa u ovu grupu između ostalog ubraja: opštepozitivno raspoloženje, globalnu procjenu zadovoljstva životom, uzroke koji čovjeka čine srećnim ili procjenu da živimo lijep život u skladu sa kontekstom.

Mnogi autori su kroz različita istraživanja pokušali povezati zadovoljstvo životom sa različitim, kako psihičkim, tako i fizičkim karakteristikama pojedinca.

Neka od istraživanja (Diener i Diener, 1995, prema Mirjanić i Milas, 2009) su ukazala na podatak da je najsnažniji prediktor zadovoljstva životom visoko samopoštovanje, te da su subjektivna dobrobit i samopoštovanje uveliko povezani. I druga istraživanja potvrdila su ove nalaze (Mirjanić i Milas, 2011).

Kao što smo se zapitali na koji način je radni status povezan sa životnim zadovoljstvom, takođe želimo da istražimo na koji način je samopoštovanje povezano sa radnim statusom. Stoga ćemo detaljnije pokušati da objasnimo pojam samopoštovanja.

1.3. Samopoštovanje

Samopoštovanje predstavlja pojam koji u najvećem broju slučajeva služi za globalno vrednovanje samoga sebe, u smislu usvajanja pozitivnog ili negativnog stava o sebi (Rosenberg, 1965, prema Slavnić i Zečević, 2015).

Takođe se u naučnoj i savremenoj literaturi iz oblasti psihologije, samopoštovanje često spominje kao odraz prilagođenosti pojedinca, zrele ličnosti i mentalnog zdravlja (Jelić, 2011).

Samopoštovanje je moguće objasniti i na osnovu nekih teorija motivacije. Pa tako, prema Maslovljevoj teoriji motivacije (Maslow, 1954), potrebe i motivi hijerarhijski su organizovani na pet nivoa. Nakon zadovoljenja potreba na nižoj razini, javlja se potreba za

zadovoljenjem onih sa višeg nivoa. Između ostalih jedan od motiva je potreba za samopoštovanjem, koja se nalazi pri samom vrhu, na četvrtoj razini, kao jedan od najvažnijih motiva.

Maslow (1954) smatra da se samopoštovanje kao motiv sastoji od dvije komponente:

- jedna je potreba za kompetentnošću kao unutrašnji činilac (želja za postignućem, moći, nezavisnošću, adekvatnošću);
- druga je potreba za prestižem kao spoljašnji činilac (želja za ugledom, statusom, važnošću i priznanjem).

Zadovoljenje ovih potreba vodi do prijetnog osjećaja samopouzdanja, vrijednosti, snage i kompetentnosti.

Niz istraživanja (James, 1890; Rosenberg, 1965; Coopersmith, 1967, prema Filipović, 2002) pokazala su da ključnu ulogu u razvoju samopoštovanja zapravo ima atmosfera roditeljskog doma kao i neposredno socijalno okruženje.

Pojedini autori (Mirjanić i Milas, 2011) smatraju da se samopoštovanje ogleda u samoopažaju koji može, ali ne mora biti u skladu sa stvarnim sposobnostima i kvalitetima pojedinca. Takođe stav ovih autora je da samopoštovanje ne utiče direktno na uspjeh kod obavljanja zadatka, nego doprinosi jačanju ustrajnosti nakon neuspjeha.

Kao što možemo da vidimo, različita su shvatanja autora, te se ipak postavlja pitanje: da li na samopoštovanje utiče atmosfera u roditeljskom domu, samoopažanju ili pak važni životni događaji kao što je npr. zaposlenje ili gubitak posla?

1.4. Istraživanja o povezanosti radnog statusa sa životnim zadovoljstvom i samopoštovanjem

Svi navedeni pojmovi su istraživani, te je uglavnom dokazano da koreliraju sa zaposlenjem. Tako su Strizović i Mratinković (2016) u svom istraživanju ukazali na značajne razlike između zaposlenih i nezaposlenih osoba u nivou zadovoljstva životom.

Rezultati nekih istraživanja pokazuju da nezaposlene osobe imaju značajno nižu psihološku dobrobit od zaposlenih osoba (Šegotić, 2005). Isti autor dalje navodi da longitudinalna istraživanja pokazuju da se psihološka dobrobit smanjuje ili povećava zavisno od toga da li su ispitanici tokom istraživanja gubili ili pronalazili posao.

Tako npr. Fryer i Payne zaključuju da nezaposlene osobe za razliku od zaposlenih, pokazuju viši nivo negativnih osjećanja i niži nivo sreće, životnog zadovoljstva kao i

pozitivnih osjećanja, što utiče na pogoršanje mentalnog zdravlja, a što dalje vodi ka nezadovoljstvu životom (Fryer & Payne, 1986, prema Šegotić, 2005).

Takođe, bitno je pomenuti i neke transversalne studije psiholoških posljedica nezaposlenosti koje ukazuju na podatak koji govori da nezadovoljstvo zbog nezaposlenosti može dovesti do niskog samopoštovanja (Jelušić, 2002).

S obzirom na činjenicu da je na našim prostorima malo sprovedenih istraživanja na ovu temu, ovo istraživanje predstavlja jedno više u ovom malom skupu istraživanja o subjektivnoj dobrobiti i radnom statusu.

1.5. Ličnost i osobine ličnosti

Jedan od razloga zbog kojeg svakodnevno koristimo riječ ličnost je naša želja da prenesemo utisak kontinuiteta i konzistentnosti o osobi, te da stvorimo uvjerenje da unutar osobe postoje faktori koji su uzročnici njenog ponašanja (Smederevac i Mitrović, 2006).

Laičko shvatanje ličnosti se zasniva na adaptivnoj potrebi kako za razumijevanjem tako i za predviđanjem ponašanja osobe. To bi značilo da upoznavanjem nečije ličnosti mi prepoznajemo konzistentne obrasce ponašanja te osobe, na osnovu čega zaključujemo o njenim budućim akcijama, što nam pomaže pri svakodnevnom donošenju odluka (Smederevac i Mitrović, 2006).

Kako bismo bliže objasnili pojam ličnosti, predstavimo najpoznatije definicije istih. Jedna od najcitiranijih definicija ličnosti je Olportova definicija, koja glasi: „Ličnost je dinamička organizacija unutar individue onih psihofizičkih sistema koji determinišu njegovo karakteristično prilagođavanje okruženju“ (Smederevac i Mitrović, 2006, str.14). Na osnovu ove definicije, zaključujemo da Olport smatra da se ličnost konstantno nalazi u aktivnom odnosu prema okruženju i procesu promjene, ali ipak potencira i postojanje karakterističnih obrazaca ponašanja, koji su neophodni za adaptivno funkcionisanje pojedinca (Smederevac i Mitrović, 2006).

Ajzenkova definicija ličnosti kaže da je „ličnost relativno stabilna i trajna organizacija karaktera, temperamenta, intelekta i tjelesne konstitucije, koji determinišu individualan proces prilagođavanja spoljašnjem okruženju (Smederevac i Mitrović, 2006, str.14).

Možemo da primijetimo da Ajzenk ovdje naglasak stavlja na osnovne dimenzije ličnosti, te smatra da su ove dimenzije određene biološkim predispozirajućim faktorima (Smederevac i Mitrović, 2006).

U oblasti psihologije ličnosti, razvijen je i veliki broj teorija čiji najčešći strukturalni element predstavljaju osobine ličnosti kojima se u ovom istraživanju pridaje veliki značaj. Mnogi autori su se složili oko pojma osobina ličnosti, te smatraju da osobine ličnosti predstavljaju internalne karakteristike za koje smatraju da su uzročnici ponašanja, te da su stabilne u vremenu i situacijama (Smederevac i Mitrović, 2006).

Kada govorimo o teorijama ličnosti, za potrebe ovog istraživanja upotrebljen je jedan od modela pet velikih dimenzija ličnosti (Big five model), tj. model koji je proistekao iz takozvane leksičke paradigme. Istraživači su u formiranju ovog modela uzeli najrazličitije opise ličnosti koji su se mogli naći kako u rječnicima tako i u već postojećim instrumentima za mjerenje osobina ličnosti, zatim primijenili na reprezentativnom uzorku ispitanika, i raznim statističkim postupcima izdvojili pet dominantnih osobina ličnosti koje su se dalje replicirale u mnogim istraživanjima (McCrae & Costa, 1999). Ovaj model ličnost opisuju uzimajući u obzir pet dominantnih crta, prema kojima razlikujemo sve ličnosti, a to su: ekstraverzija, prijatnost ili saglasnost, savjesnost, emocionalna stabilnost, intelektualna otvorenost (Franceško i Mirković, 2008).

Ukratko ćemo objasniti svaku od crta Big Five modela ličnosti.

1. **Ekstraverzija - intraverzija**, opisuje se kroz stepen društvenosti osobe. Kada je u pitanju ekstraverzija, možemo reći da se radi o društvenim ili otvorenim tipovima ličnosti, koji su komunikativni i prijateljski nastrojeni prema drugima. Suprotno tome, introvertni ljudi su nedruštveni, zatvoreni i rjeđe stupaju u interakciju sa drugim ljudima.
2. **Prijatnost**, ukazuje nam na potrebu pojedinca da ostvari dobre ili prijatne odnose sa drugim pojedincima. Prijatni ljudi su kooperativni, topli i povjerljivi, empatični i pristojni dok sa druge strane ovog ekstrema ljude karakteriše nepristojnost, neprijatnost, hladnoća, nepovjerenje, antagonizam i neposjedovanje empatije.
3. **Savjesnost**, koja nam ukazuje na pouzdanost, povjerljivost, istrajnost, samodisciplinu i organizovanost osobe, nalazi se sa jedne strane ekstrema, dok se sa druge strane ispoljavaju osobine kao što su: nepouzdanost, nepovjerljivost, neistrajnost, impulsivnost i neefikasnost.

4. **Emocionalna stabilnost.** Ova dimenzija kod osoba objašnjava prilagođenost, naspram neurotičnosti. Osobine prilagođenog pojedinca iskazuju se kroz opuštenost, stabilnost, smirenost i osjećaj bezbjednosti. Sa druge strane, neurotične osobe iskazuju nepovjerenje, nestabilnost, nesigurnost, zbunjenost i nervozu.
5. **Intelektualna otvorenost,** sa jedne strane ekstrema obuhvata pojedince koji posjeduju osobine kao što su: otvorenost za nova iskustva, radoznalost, maštovitost, kreativnost, originalnost, nekonvencionalnost i sklonost riziku, dok se sa druge strane ovog ekstrema nalaze ličnosti koje karakterišu osobine kao što su: zatvorenost, konzervatizam, nemaštovitost, konvencionalnost i slaba sklonost ka riziku.

Neka istraživanja (Bratko i Sabol, 2006) pokazala su da karakteristike ličnosti utiču na naše reakcije. Zapravo, smatra se da su najjači i najznačajniji prediktori zadovoljstva životom unutrašnji faktori, tj. faktori ličnosti (Bratko i Sabol, 2006).

Uzimajući u obzir „Big Five model“ ličnosti, smatra se da su najznačajnije i najkonzistentnije veze između osobina ličnosti i komponenti subjektivne dobrobiti pronađene istraživanjem dimenzija ekstraverzije i neuroticizma (Bratko i Sabol, 2006).

Costa i McCrae došli su do saznanja da su individualne razlike u osobinama ličnosti snažni prediktori individualnih razlika u osjećaju sreće (Costa i McCrae, 1980, prema Bratko i Sabol, 2006). Costa i McCrae stvorili su model uticaja osobina ličnosti na subjektivnu dobrobit gdje su neuroticizam i ekstraverzija predstavljeni kao najvažniji aspekti ličnosti, koji proizvode pozitivne, odnosno negativne afekte. Prema ovim autorima ekstraverzija vodi ka doživljavanju više pozitivnih iskustava, nasuprot neuroticizmu koji vodi ka doživljavanju više negativnih iskustava. Balansiranjem pozitivnog i negativnog afekta, dolazimo do ukupnog osjećaja subjektivne dobrobiti kao što su sreća ili zadovoljstvo životom (Bratko i Sabol, 2006).

Nadovezujući se na model Coste i McCrae, Schimmack, Diener i saradnici stvorili su medijacijski model uticaja ličnosti na zadovoljstvo životom (Schimmack i sar., 2002, prema Bratko i Sabol, 2006). Medijacijski model polazi od pretpostavke da se ljudi oslanjaju na hedonistički bilans, kada procjenjuju cjelokupno zadovoljstvo životom. To bi značilo da ljudi koji imaju pozitivniji hedonistički bilans, više zadovoljavajućim procjenjuju i vlastiti život. Ovi autori takođe smatraju da su ekstraverzija i neuroticizam dobri prediktori zadovoljstva životom jer utiču na afektivno iskustvo na koje se ljudi oslanjaju pri procjeni životnog zadovoljstva (Bratko i Sabol, 2006).

Costa i McCrae objašnjavaju i uticaj savjesnosti na zadovoljstvo životom te smatraju da aktivno planiranje i disciplina osiguravaju dosljednost u ponašanju, što vodi ka manjem stresu, a samim tim većem životnom zadovoljstvu (Bratko i Sabol, 2006).

Kada je u pitanju peta dimenzija ličnosti, tj. otvorenost prema iskustvu, dokazano je da nije povezana sa životnim zadovoljstvom, pa je tako i Gottfredson utvrdio da ova dimenzija ne korelira sa zadovoljstvom poslom (Bratko i Sabol, 2006).

Iako su dobijeni značajni podaci koji doprinose saznanju o povezanosti pomenutih varijabli, potrebno je dodatno istražiti svaku od njih, što je ujedno i cilj ovog istraživanja.

2. PROBLEM ISTRAŽIVANJA

Polazna osnova našeg istraživanja jeste istraživanje sprovedeno od strane autora iz Srbije (Strizović i Mratinković, 2016) gdje su se ispitivale razlike između zaposlenih i nezaposlenih u zadovoljstvu životom, subjektivnoj sreći i manifestnim benefitima od zaposlenja. Rezultati ovog istraživanja ukazuju da zaposleni ljudi imaju značajno izraženije zadovoljstvo životom, da imaju veću finansijsku sigurnost, i bolje strukturisano vrijeme. Međutim, nije bilo razlika u procjeni subjektivne sreće.

Kod zaposlenih, najbolji prediktor opšteg zadovoljstva životom bio je materijalni status, dok su kod nezaposlenih najbolji prediktori opšteg zadovoljstva životom bili latentni benefiti kao na primjer socijalni kontakti. To istraživanje je ostavilo prostor, kako za replikaciju, tako i za ispitivanje efekata samopoštovanja i osobina ličnosti.

Na našim prostorima, pojam životnog zadovoljstva je, poput pojma rada, bio predmet interesovanja oskudnog broja istraživanja. Proučavanjem pomenutih pojmova bavi se pozitivna psihologija, relativno nova grana psihologije, koja pokušava odgovoriti na pitanje: „Šta ljude čini srećnima i po čemu se razlikuju srećni od manje srećnih ljudi?“. Na primjer, možemo se zapitati da li su zaposleni srećniji od nezaposlenih.

S obzirom na činjenicu da je nezaposlenost jedan od najvećih problema današnjice i visoko je kotirana na ljestvici najstresnijih životnih događaja, željeli smo ispitati povezanost ovog problema sa životnim zadovoljstvom i osjećajem samopoštovanja.

Pored toga, zanimalo nas je kako osobine ličnosti koreliraju sa životnim zadovoljstvom. Tako se problem ovog istraživanja odnosi na utvrđivanje razlika zaposlenih i nezaposlenih osoba u pogledu zadovoljstva životom, osjećaju samopoštovanja, te povezanosti osobina ličnosti i životnog zadovoljstva, a u cilju provjere ranijih istraživanja i usvajanja novih činjenica i teorijskih saznanja radi boljeg razumijevanja pomenutih konstrukata.

3. HIPOTEZE

H1. Pretpostavlja se da će zaposlene osobe biti u prosjeku zadovoljnije životom od nezaposlenih osoba.

Veenhoven (1997), navodi brojne faktore koji utiču na zadovoljstvo životom, kako latentne tako i manifestne, te navodi da zadovoljstvo životom ima subjektivan karakter. Prema njegovoj teoriji zaposlenje predstavlja jedan od bitnih faktora koji utiču na količinu zadovoljstva životom. Ovo je i logički prihvatljivo, jer nam zaposlenje donosi brojne benefite, kako socijalne tako i ekonomske prirode. Rezultati ranijih istraživanja (Strizović i Martinković, 2016) ukazali su na značajne razlike između zaposlenih i nezaposlenih osoba u nivou zadovoljstva životom. Da je radni status značajan prediktor zadovoljstva životom pokazuju i neka istraživanja (Petrova i sar., 2011, prema Stojanović, 2017).

H2. Pretpostavlja se da će postojati razlika u različitim aspektima samopoštovanja kod zaposlenih i nezaposlenih osoba u ovom istraživanju.

Rađena su istraživanja u kojima nije utvrđena povezanost globalnog samopoštovanja i nezaposlenosti. Međutim, postoje i kontradiktorni rezultati. Pa tako niz istraživanja (James, 1890; Rosenberg, 1965; Coopersmith, 1967; prema Filipović, 2002) ukazuju na podatak da ključnu ulogu u razvoju samopoštovanja ima atmosfera u roditeljskom domu i neposredna socijalna okolina, stoga možemo da pretpostavimo da osjećaj samopoštovanja datira od ranog uzrasta. Takođe i transverzalne studije psiholoških posljedica nezaposlenosti ukazuju na podatak koji govori da nezadovoljstvo zbog nezaposlenosti može dovesti do niskog samopoštovanja (Jelušić, 2002).

H3. Pretpostavlja se da će osobine ličnosti biti dobri prediktori zadovoljstva životom.

Ova pretpostavka počiva na saznanju gdje su Costa i McCrae u svojim istraživanjima došli do rezultata da su individualne razlike u osobinama ličnosti snažni prediktori individualnih razlika u osjećaju sreće (Sabol, 2005). Neki autori smatraju da su ekstraverzija i neuroticizam dobri prediktori zadovoljstva životom, jer utiču na afektivno iskustvo na koje se ljudi oslanjaju pri procjeni životnog zadovoljstva (Sabol, 2005).

H4. Pretpostavlja se da će postojati statistički značajna razlika između zaposlenih i nezaposlenih osoba kada su upitanju različite dimenzije samopoštovanja.

Ova pretpostavka ima i teorijsko utemeljenje kao i empirijsko (Patel, Tiwari, Singh, & Lindinger-Sternart, 2018), ali ima je smisla provjeriti na različitim uzorcima ispitanika, uzimajući u obzir da se određeni broj psiholoških istraživanja sprovodi na populaciji studenata.

4. CILJ ISTRAŽIVANJA

Teorijski cilj ovog istraživanja odnosi se na provjeru i dopunu teorijskih saznanja ranijih, sličnih istraživanja koja se bave povezanošću zaposlenja, životnog zadovoljstva i samopoštovanja, te povezanošću osobina ličnosti i zadovoljstva životom. Osim toga, teorijski cilj se odnosi i na produbljivanje spoznaje o konstruktima koji se ovdje istražuju.

Praktični cilj ovog istraživanja odnosio bi se na informisanje javnosti putem medija, o povezanosti rada sa životnim zadovoljstvom i samopoštovanjem, te povezanosti životnog zadovoljstva sa osobinama ličnosti. Dobijenim podacima mogli bismo uticati na pojedince koji nisu svjesni izvora vlastitog nezadovoljstva životom, kao i na one pojedince koji imaju manjak samopoštovanja, te ih motivisati da načine promjene u vlastitom ponašanju i doživljavanju. Takođe, ukoliko bi dobijeni podaci ukazali na efekat nezaposlenosti na blagostanje i samopoštovanje kod ispitanika, mogle bi se organizovati različite kampanje i projekti gdje bi se nezaposleni psiholozi sa zavoda za zapošljavanje angažovali u pružanju podrške nezaposlenim licima.

5. METODOLOŠKI DIO

5.1. *Nacrt istraživanja*

Ako uzmemo u obzir stepen kontrole, ovo istraživanje se sprovело kao neeksperimentalno. S obzirom da jedna od varijabli uključuje osobine ličnosti, kao nezavisna varijabla jasno je da ona ne podliježe eksperimentalnoj manipulaciji.

Radilo se o normativnom i anketnom tipu istraživanja, gdje su bile uzete u obzir različite kategorije, kao što su: pol, uzrast i obrazovanje. Prednost ovog tipa je u jednostavnosti pristupa i mogućnosti prikupljanja velike količine podataka na većem uzorku uz uštedu vremena. Nedostatak ovog tipa istraživanja odnosi se na iskrenost ispitanika pri davanju odgovora na postavljena pitanja i davanje socijalno poželjnih odgovora, kao i jasnoću anketnih pitanja. Takođe na odgovore je mogla uticati i subjektivna interpretacija postavljenih pitanja u anketi.

Prema namjeni, ovo istraživanje je fundamentalno i primijenjeno, jer smo na osnovu dobijenih podataka stekli uvid o razlikama između zaposlenih i nezaposlenih osoba u pogledu zadovoljstva životom i osjećaju samopoštovanja, kao i povezanosti osobina ličnosti i životnog zadovoljstva, te ove podatke možemo iskoristiti kako teorijski tako i praktično.

5.2. *Populacija i uzorak*

Populaciju u ovom istraživanju predstavljaju sve radno sposobne osobe na teritoriji Brčko distrikta, koje imaju između 18 i 65 godina, bez obzira na pol i radni status. Razlog zbog kojeg je odabrana ova populacija ljudi zasniva se na činjenici da radni vijek čovjeka uglavnom počinje sa 18 godina života, te se uglavnom završava kada lice napuni 65 godina života.

U ovom istraživanju je učestvovalo ukupno 280 radno sposobnih, zaposlenih i nezaposlenih lica, muškog i ženskog pola, starosne dobi od 18 do 65 godina, osnovne, srednje i visoke stručne spreme.

Ispitanici su ujednačeni po polu i po radnom statusu.

Metoda izbora uzorka je bila prigodna. Zaposleni ispitanici dolaze iz različitih ustanova i poslovnih subjekata sa teritorije Brčko distrikta. U ovom istraživanju fokus stavljamo na zaposlene u JP „Komunalno Brčko“, i zaposlene u Vladi Brčko distrikta. Ispitivanje se vršilo u više navrata, tako što su manje grupe ispitanika u sali za sastanke ispunjavale upitnike. Nezaposleni ispitanici dolaze sa registra nezaposlenih osoba, registrovanih pri Zavodu za zapošljavanje Brčko distrikta i oni su upitnike ispunjavali prilikom redovnog javljanja na Zavod.

5.3. Instrumenti

U skladu sa temom istraživanja, tokom ispitivanja primijenjeni su sljedeći instrumenti:

Za ispitivanje zadovoljstva životom, koristili smo **skalu zadovoljstva životom** (SWLS; *Satisfaction With Life Scale*; Diener et al., 1985) koja kod ispitanika mjeri subjektivnu procjenu kvaliteta života. Skala se sastoji od pet čestica (primjer čestice: „Zadovoljan sam svojim životom.“) gdje uz pomoć Likertove skale od 5 stupnjeva (1 – uopšte se ne odnosi na mene, 2 – uglavnom se ne odnosi na mene, 3 – malo se odnosi na mene, 4 – uglavnom se odnosi na mene, 5 – potpuno se odnosi na mene), ispitanici procjenjuju u kojoj se mjeri navedena tvrdnja odnosi na njih same. Pouzdanost ove skale iznosi $\alpha=0,81$.

Za procjenu samopoštovanja koristili smo dvije skale, skala SC-6 i skala AF5.

Skalu SC-6 sačinjava šest stavki na osnovu kojih se mjeri samozadovoljstvo, kao aspekt samopoimanja (primjer stavki: „Svim vlastitim sposobnostima, vještinama i uspjesima.“). Skala je konstruisana tako da ispitanik procjenjuje vlastito zadovoljstvo u svakom životnom kontekstu (kompetencijskom, porodičnom, socijalnom, fizičkom, emocionalnom i akademskom). Ponuđene stavke procjenjuju se na skali od jedando pet, gdje se brojem jedan označava potpuno nezadovoljstvo, dok se brojem pet označava potpuno zadovoljstvo. Pouzdanost ove skale iznosi $\alpha=0,72$.

AF5 skala (*Five-Factor Self Concept Questionnaire*) čiji su autori Garcia & Musitu (1999) je najčešće korištena skala španskog govornog područja. Upitnik AF5 predstavlja najkraću upitničku operacionalizaciju multidimenzionalnog hijerarhijskog modela samopoimanja. Radi se o petodomenskom modelu. Subskale ovog modela ispituju samopoimanje u akademskom, socijalnom, emocionalnom, porodičnom i fizičkom kontekstu. Svaku subskalu čini šest ajtema, te upitnik ukupno sadrži 30 ajtema (primjer ajtema: „Lako stićem prijatelje.“). Ovaj upitnik daje opciju da ispitanik uz pomoć tzv. „Barometra“, određuje u kojem se stepenu od ponuđenih 1 do 99 slaže sa datom tvrdnjom. Mjere pouzdanosti ove skale u literaturi kreću se u rangu od $\alpha=0,71$ do $\alpha=0,88$.

Za procjenu osobina ličnosti, koristili smo **BFI upitnik** (*Big Five Inventory*, Benet-Martinez i John, 1998; John & Srivastava, 1999). Upitnik mjeri velikih pet dimenzija ličnosti, a sačinjavaju ga 44 ajtema (primjer ajtema: „Sebe vidim kao nekoga ko je originalan, smišlja nove ideje.“). Odgovori se daju na osnovu petostepene Likertove skale. Izračunati su koeficijenti pouzdanosti za svih pet dimenzija ličnosti i oni iznose: ekstraverzija $\alpha=0,76$, neuroticizam $\alpha=0,79$, ugodnost $\alpha=.70$, savjesnost $\alpha=0,65$ i otvorenost $\alpha=0,81$.

Pored toga, koristili smo upitnik demografskih karakteristika konstruisan za utvrđivanje statusa zaposlenosti, uzrasta, pola i stručne spreme, gdje su ispitanici razvrstani prema kategorijama.

5.4. Variable

Samopoštovanje kao zavisna, numerička varijabla operacionalizovana preko AF5 i SC6 skala samopoštovanja kojom se mjeri opšta vrijednosna orijentacija pojedinca usmjerena ka samom sebi kroz akademski, kompetencijski socijalni, porodični, emocionalni, i fizički aspekt.

Zadovoljstvo životom kao zavisna, numerička varijabla koja je operacionalizovana na osnovu rezultata dobijenih na Skali zadovoljstva životom (SWLS; Satisfaction With Life Scale; Diener et al., 1984), koja kod ispitanika mjeri subjektivnu procjenu kvaliteta života.

Osobine ličnosti su naziv za grupu numeričkih varijabli koje korespondiraju osobinama ličnosti, operacionalizovane preko upitnika BFI, prema kojem postoje Neuroticizam, ekstraverzija, otvorenost, prijatnost, i savjesnost.

U grupu sociodemografskih varijabli uključene su pol (muški i ženski) i stepen stručne spreme (OŠ, SSS i VSS).

5.5. Spoljne varijable

S obzirom da su pitanja koja sačinjavaju upitnik lična, socijalno poželjni odgovori su mogli, kao jedna od spoljašnjih varijabli, uticati na ishod istraživanja zbog potencijalnog straha zaposlenih da poslodavac bude upućen u odgovore. Pomenuta spoljašnja varijabla se kontrolisala tako da je svim ispitanicima objašnjeno da je istraživanje anonimnog karaktera te da nije potrebno odavati lični identitet, niti je isti moguće otkriti od strane istraživača.

Kao ometajuće faktore mogli bismo navesti i prisustvo i kretanje drugih osoba, naročito nadređenih. Da bi se kontrolisale navedene spoljne varijable, obezbijedio izolovan prostor, ispitivanje se moglo vršiti neposredno prije početka radnog vremena kada su ispitanici odmorni i nisu ograničeni vremenom.

Takođe, na odgovore je mogla uticati i motivacija ispitanika ali i osobine ličnosti, inteligencija kao i poremećaj pažnje ili koncentracije. Ove varijable je teško kontrolisati.

Još jedna u nizu značajnih spoljašnjih varijabli koje bi bilo teško kontrolisati je dužina statusa nezaposlenosti jer, bismo mogli pretpostaviti da mlađi ljudi i ljudi sa kraćim statusom nezaposlenosti bolje podnose nezaposlenost. Zatim, imovinski i porodični status, bračni status, broj članova porodice, socijalna podrška, zadovoljstvo izgledom i zdravlje, jer se može poći od pretpostavke da ljudi koji imaju finansijsku pozadinu i bolju socijalnu podršku, te nisu u bračnoj zajednici i nemaju djecu (u smislu finansijske skrbi koju nosi veći broj članova porodice) takođe bolje podnose nezaposlenost. S obzirom na specifično geografsko područje gdje se vrši istraživanje, kao spoljašnju varijablu možemo da navedemo i religiju te uz religiju i stavove i vrijednosti koje vjerovatno utiču na doživljaj nezaposlenosti. Obzirom da bi kontrolisanje spoljnih varijabli znatno proširilo ovo istraživanje, u generalizaciji rezultata biće uzeti u obzir nedostaci ovog istraživanja.

5.6. Postupak istraživanja

U ovom istraživanju, kada su u pitanju zaposlene osobe, vršen je postupak grupnog ispitivanja, gdje su se podaci od zaposlenih prikupljali u različitim ustanovama i poslovnim subjektima na teritoriji Brčko distrikta BiH.

Kada je u pitanju prikupljanje podataka od nezaposlenih ispitanika, radilo se o individualnom ispitivanju nezaposlenih osoba, registrovanih na Zavodu za zapošljavanje Brčko distrikta BiH. Ispitanicima je objašnjena svrha istraživanja, te im je naglašeno da je istraživanje dobrovoljno i anonimno.

Nakon pristanka, ispitanicima je objašnjena procedura ispunjavanja upitnika, te su zamoljeni da iskreno odgovaraju na postavljene tvrdnje. Ispitanicima je takođe naglašeno da će popunjavanjem upitnika koji mjeri samopoštovanje, zadovoljstvo životom i osobine ličnosti, doprinijeti ovom istraživanju, te ukoliko budu zainteresovani moći će da dobiju informacije o rezultatima istraživanja. Postupak ispitivanja je trajao oko četvrtine časa. Prikupljanje podataka na ovaj način je ekonomično, praktično i ne zahtijeva mnogo vremena.

5.7. Statistička obrada podataka

Analizu obuhvata pregled deskriptivnih karakteristika korištenih varijabli. Za prikaz kategoričkih varijabli (kao što su pol i radni status) korištene su frekvencije i procenti. U prikazu deskriptivnih karakteristika numeričkih varijabli koristili smo aritmetičku sredinu, medijanu, mod, standardnu devijaciju, skjunis, kurtozis, minimum i maksimum. Razlike u procjeni zadovoljstva životom i samopoštovanja u zavisnosti od radnog statusa smo provjerili t-testom za nezavisne uzorke. Efekat osobina ličnosti i samopoštovanja na zadovoljstvo životom provjerili smo pomoću multiple linearne regresije. Kao mjeru pouzdanosti instrumenata koristili smo Cronbach alpha test.

6. REZULTATI

Prikaz rezultata počecemo predstavljanjem deskriptivnih karakteristika korištenih mjera na našem uzorku. Rezultati su predstavljeni u Tabeli 1 u nastavku. Pregledom mjera samopoštovanja možemo utvrditi da uzorak koji smo ispitali ima u prosjeku povišene vrijednosti na dimenzijama akademskog, socijalnog i porodičnog selfa što ukazuje na dobru sliku o sebi kada se radi o ovim domenima. Nešto niža prosječna vrijednost je za fizički self dok je najniža za emocionalni self. Pregled deskriptivnih karakteristika za osobine ličnosti nam otkriva da se vrijednosti kreću u okviru prosjeka.

Po pitanju zadovoljstva životom možemo vidjeti da je ovaj uzorak u prosjeku blago povišenog zadovoljstva životom što odgovara stanju u opštoj populaciji. Mjere self koncepta mjerene SC6 upitnikom takođe pokazuju povišene prosječne vrijednosti što ukazuje na to da ispitanici u ovom istraživanju u prosjeku imaju dobru predstavu o sebi.

Tabela 1. Deskriptivne karakteristike korištenih mjera

	AS	Med	SD	Sk	Ku	Min	Maks
AF5 Akademski	7.03	7.33	1.51	-.87	.37	1.17	9.00
AF5 Socijalni	7.00	7.08	1.28	-.53	.02	2.50	9.00
AF5 Emocionalni	3.96	3.67	1.75	.47	-.38	1.00	8.67
AF5 Porodični	7.89	8.17	1.21	-1.94	6.17	1.00	9.00
AF5 Fizički	5.86	6.00	1.56	-.27	-.75	2.00	9.00
Neuroticizam	2.79	2.88	.70	.06	-.29	1.00	4.63
Ekstraverzija	3.23	3.25	.56	-.20	.04	1.50	4.75
Otvorenost	3.45	3.40	.61	-.21	.43	1.30	5.00
Prijatnost	3.96	4.00	.53	-.34	-.16	2.11	5.00
Savjesnost	3.83	3.89	.57	-.25	-.24	2.00	5.00
Zadovoljstvo Životom	24.09	25.00	5.66	-.42	-.30	8.00	35.00

SC6 Kompetencijski	3.92	4.00	4	.89	-.74	.71	1	5
SC6 Porodični	4.55	5.00	5	.83	-2.29	5.63	1	5
SC6 Socijalni	3.96	4.00	4	.88	-.89	1.25	1	5
SC6 Fizički	3.73	4.00	4	.96	-.76	.60	1	5
SC6 Emocionalni	4.12	4.00	4	.78	-.76	.93	1	5
SC6 Akademski	3.80	4.00	4	1.00	-.91	.77	1	5

U nastavku smo testirali prvu hipotezu koja se tiče razlika između zaposlenih i nezaposlenih u zadovoljstvu životom. Naši rezultati su prikazani u Tabeli 2, a pokazuju da među zaposlenima i nezaposlenima nema statistički značajnih razlika u zadovoljstvu životom. Tako da prema našim rezultatima možemo da odbacimo prvu hipotezu. Ipak, treba imati u vidu da su zaposleni imali u prosjeku malo viši skor na skali zadovoljstva životom, što se uklapa u naša očekivanja. Ipak, razlika nije dovoljna da bi je smatrali statistički značajnom.

Tabela 2. Razlike u zadovoljstvu životom u zavisnosti od statusa zaposlenosti

Status zaposlenosti	N	AS	SD	p
Zaposlen	162	24.28	5.73	.493
Nezaposlen	118	23.81	5.57	

U nastavku smo ispitali drugu hipotezu koja provjerava razlike u samopoštovanju u zavisnosti od statusa zaposlenosti, a rezultati su prikazani u Tabelama 3 i 4. Prvo ćemo posmatrati samopoštovanje mjereno AF5 skalom.

Kao što možemo vidjeti iz Tabele 3, postoje statistički značajne razlike između zaposlenih i nezaposlenih samo za akademski i emocionalni self. Po pitanju akademskog selfa zaposleni imaju u prosjeku statistički značajno viši skor, dok kod emocionalnog selfa nezaposleni imaju statistički značajno viši skor. Kod samopoštovanja mjenog SC6 skalom (Tabela 4) nismo primijetili statistički značajne razlike.

Tabela 3. Razlike u samopoimanju mjenog AF5 skalom, u zavisnosti od statusa zaposlenosti

Dimenzije samopoimanja	Zaposlenje	N	AS	SD	p
AF5 Akademski	Zaposlen	162	7.38	1.33	.00
	Nezaposlen	118	6.56	1.62	
AF5 Socijalni	Zaposlen	162	7.02	1.26	.83
	Nezaposlen	118	6.98	1.32	
AF5 Emocionalni	Zaposlen	162	3.67	1.64	.00
	Nezaposlen	118	4.36	1.83	
AF5 Porodični	Zaposlen	162	7.95	1.26	.30
	Nezaposlen	118	7.80	1.15	
AF5 Fizički	Zaposlen	162	5.85	1.58	.86
	Nezaposlen	118	5.88	1.53	

Tabela 4. Razlike u samopoimanju mjenog SC6 skalom, u zavisnosti od statusa zaposlenosti

Dimenzije samopoimanja	Zaposlenje	N	AS	SD	p
SC6 Kompetencijski	Zaposlen	162	3.95	0.87	.52
	Nezaposlen	118	3.88	0.92	
SC6 Porodični	Zaposlen	162	4.49	0.90	.15
	Nezaposlen	118	4.63	0.73	
SC6 Socijalni	Zaposlen	162	3.93	0.91	.52
	Nezaposlen	118	4.00	0.83	
SC6 Fizički	Zaposlen	162	3.79	0.95	.21
	Nezaposlen	118	3.64	0.98	

SC6 Emocionalni	Zaposlen	162	4.16	0.80	.28
	Nezaposlen	118	4.06	0.74	
SC6 Akademski	Zaposlen	162	3.86	0.99	.24
	Nezaposlen	118	3.72	1.02	

Provjerili smo i efekat osobina ličnosti na zadovoljstvo životom što ispituje našu treću hipotezu, a rezultati su prikazani u Tabeli 5. Koristili smo multiplu linearnu regresiju. Rezultati pokazuju da postoji statistički značajan model kojim se preko osobina ličnosti objašnjava 12% varijanse zadovoljstva životom. Statistički značajni prediktori zadovoljstva životom, prema našim rezultatima su ekstraverzija i savjesnost. Ovi rezultati potvrđuju našu osnovnu pretpostavku.

Tabela 5. *Predikcija zadovoljstva životom preko osobina ličnosti*

	Nestandardizirani β	SE	Standardizirani β	t	p	r	sr
Neuroticizam	-.01	.51	.00	-.01	.99	-.16	.00
Ekstraverzija	1.75	.66	.17	2.67	.01	.26	.15
Otvorenost	.19	.60	.02	.33	.74	.15	.02
Prijatnost	1.26	.69	.12	1.84	.07	.22	.10
Savjesnost	1.64	.65	.17	2.53	.01	.27	.14

$R=.35$; $R^2=.12$; $F_{(5, 274)}=7.40$; $p<.001$

Poslednjom analizom utvrđena je predikcija zadovoljstva životom preko dimenzija samopoštovanja, a rezultati su prikazani u Tabeli 6. Samopoštovanje predviđa oko 35% varijanse zadovoljstva životom. Značajni prediktori su kompetencijsko, akademsko, porodično i emocionalno samopoštovanje, a kompetencijsko samopoštovanje je najbolji prediktor zadovoljstva životom. Međutim, primjetno je da su i ostale dimenzije samopoštovanja ostvarile nezanemarive korelacije.

Tabela 6. Predikcija zadovoljstva životom preko samopoštovanja mjerenog SC6 skalom

	Nestandardizovani β	SE	Standardizovani β	t	p	r	sr
Kompetencijski	1.72	.40	.27	4.26	.00	.51	.21
Porodični	1.17	.40	.17	2.92	.00	.39	.14
Socijalni	-.10	.38	-.02	-.27	.79	.24	-.01
Fizički	.12	.34	.02	.34	.73	.30	.02
Emocionalni	1.26	.45	.17	2.83	.00	.43	.14
Akademski	1.01	.32	.18	3.17	.00	.39	.15
$R=.59$; $R^2=.35$; $F_{(6, 273)}= 24.69$; $p<.001$							

7. DISKUSIJA

Osnovni cilj ovog istraživanja je bio da steknemo uvid o razlikama između zaposlenih i nezaposlenih osoba u pogledu zadovoljstva životom i samopoštovanja, kao i da steknemo uvid o povezanosti ovih pojmova sa osobinama ličnosti. Pretpostavke koje smo postavili počivaju na teorijama i rezultatima prethodnih istraživanja, koji ukazuju da između zaposlenih i nezaposlenih postoje razlike koje se manifestuju u zadovoljstvu životom, predstavi o sebi i osobinama ličnosti.

Prva pretpostavka od koje smo pošli u ovom istraživanju je da postoje razlike između zaposlenih i nezaposlenih u zadovoljstvu životom tako da su zaposleni u prosjeku zadovoljniji životom. Ova pretpostavka počiva na rezultatima mnogih istraživanja (Strizović i Mratinković, 2016; Mckee-Ryan et al., 2003; Murphy & Athanasou, 1999; Fryer & Payne, 1986). I pored svega ovoga naši rezultati ne ukazuju na statistički značajne razlike između zaposlenih i nezaposlenih u pogledu zadovoljstva životom što bi ukazalo da našu hipotezu nismo potvrdili. Treba imati u vidu da smo dobili rezultat koji ukazuje na to da zaposleni u prosjeku imaju nešto viši skor na skali zadovoljstva životom. Tako da, iako ova razlika nije statistički značajna, uklapa se u teorijska i empirijska očekivanja. Pretpostavljamo da bi ova razlika bila značajnija da je istraživanjem obuhvaćen veći uzorak. Takođe, jedan od problema je što smo ovim istraživanjem obuhvatili širok uzrasni raspon, dok je broj ispitanika u odnosu na to bio mali. Iz ovoga slijedi da bi u narednim istraživanjima trebalo voditi računa da se varijabla uzrasta dodatno kontroliše, tako da postoji ujednačenost zaposlenih i nezaposlenih po uzrasnim kategorijama.

Naredna hipoteza je provjeravala razlike kod zaposlenih i nezaposlenih u različitim dimenzijama samopoštovanja. Pretpostavili smo da će postojati statistički značajna razlika između zaposlenih i nezaposlenih kada su upitanju različite dimenzije self koncepta. Ova hipoteza počiva na rezultatima nekih istraživanja koja ukazuju da nezadovoljstvo zbog nezaposlenosti može dovesti do niskog samopoštovanja (O'Brien & Kabanoff, 1979; prema Jelušić, 2002).

Podsjećamo, samopoštovanje smo posmatrali na dva načina, skalom AF5 i skalom SC6, kako bi imali precizniji uvid. Dobili smo rezultat da postoje statistički značajne razlike između zaposlenih i nezaposlenih samo za akademski i emocionalni self. Po pitanju akademskog selfa zaposleni imaju u prosjeku statistički značajno viši skor, dok kod emocionalnog selfa nezaposleni imaju statistički značajno viši skor.

Sa druge strane, prilikom ispitivanja razlika između zaposlenih i nezaposlenih SC6 skalom nismo primijetili statistički značajne razlike. Ovakvi rezultati sveukupno ne govore u prilog našoj hipotezi. To što zaposleni imaju statistički značajno viši skor na subskali akademskog selfa nam može ukazati na značaj samoprocjene uspješnosti u obrazovanju. Uspjeh u obrazovanju uglavnom vodi uspjehu u poslovnom svijetu i vodi boljoj procjeni vlastitih akademskih sposobnosti. To što nezaposleni imaju u prosjeku viši skor na subskali emocionalnog koncepta je neuobičajen rezultat. Međutim, treba imati u vidu da ajtemi koji mjere emocionalni self koncept sadrže uglavnom neprijatne emocije, što govori da su nezaposleni emocionalno osjetljiviji. Kada ovako pogledamo rezultate postaje jasno zašto nezaposleni u prosjeku imaju viši skor.

Naša treća hipoteza se ticala efekta osobina ličnosti na zadovoljstvo životom. Iako su rezultati pokazali da postoji statistički značajan model predikcije, postotak objašnjene varijanse zadovoljstva životom je relativno nizak i iznosi oko 12% varijanse. Kao što smo mogli vidjeti u uvodnom dijelu rada, najznačajnije i najkonzistentnije veze između osobina ličnosti i komponenti subjektivne dobrobiti pronađene istraživanjem dimenzija su osobine ekstraverzije i neuroticizma (Sabol, 2005). U našem istraživanju statistički značajni prediktori zadovoljstva životom su ekstraverzija i savjesnost, dok neuroticizam nije statistički značajan prediktor. Što se tiče ekstraverzije rezultati su potpuno jasni. Sa druge strane savjesnost je već spomenuta i u uvodnom dijelu gdje smo naveli da Costa i McCrae ukazuju da aktivno planiranje i disciplina osiguravaju dosljednost u ponašanju, što vodi ka manjem stresu, a samim tim većem životnom zadovoljstvu (Costa i McCrae, 1991; prema Eddington 2004; prema Sabol, 2005). U uvodnom dijelu smo takođe vidjeli da otvorenost prema iskustvu nije povezana sa životnim zadovoljstvom (Gottfredson, 1994; prema Eddington 2004; prema Sabol, 2005) što smo replicirali u ovom istraživanju. Rezultati koje smo dobili potvrđuju našu osnovnu pretpostavku o uticaju osobina ličnosti na zadovoljstvo životom .

Poslednjom hipotezom predviđeno je da u prosjeku više samopoštovanje predviđa veće zadovoljstvo životom, a da su statistički značajni prediktori kompetencijsko, akademsko, porodično i emocionalno samopoštovanje te da su i ostale dimenzije samopoštovanja ostvarile nezanemarive korelacije.

Vidjeli smo da se kompetencijsko samopoštovanje izdvaja kao najbolji prediktor zadovoljstva životom, što u kontekstu ispitivanja (ne)zaposlenosti može biti veoma koristan podatak. Što je osoba kompetentnija to je šansa za boljim zaposlenjem, ili zaposlenjem uopšte veća, a to se onda kasnije može prelivati u ostale aspekte zadovoljstva životom. Tome se može dodati nalaz da je akademsko samopoštovanje takođe značajan prediktor

U tom slučaju zaključak se može proširiti i uvezati sa opštim stavovima da je obrazovanje važno kako za predstavu o sebi, tako i naknadni opšti kvalitet života. Porodično samopoštovanje je takođe značajan prediktor zadovoljstva životom, ili drugim riječima, što osoba ima bolju predstavu o sebi kroz oči svoje porodice to je veća vjerovatnoća da će biti zadovoljnija u životu. Ono što porodica smatra o pojedincu, kao i eventualna podrška i oslonac koji porodica pruža, mogu postati unutrašnje svojstvo zbog kojeg osoba, kad procjenjuje opšti kvalitet svog života dobija utisak da je sve uredu. Sa druge strane, ako je to poprimljeno unutrašnje svojstvo negativno, bez obzira na uspjehe i dostignuća osoba se može osjećati neadekvatno i nezadovoljno po pitanju sebe pa samim tim i kvaliteta vlastitog života. Na kraju, emocionalno stabilniji pojedinci u prosjeku procjenjuju kvalitet svog života kao izraženiji. Snažne emocionalne oscilacije, ili prisustvo neprijatnih emocija kao što su strah, zabrinutost, anksioznost i sl. same po sebi skreću pažnju na to da se u životu pojedinca dešavaju neki nepovoljni događaji, što se takođe prenosi na kvalitet života.

8. ZAKLJUČAK

Osnovni cilj ovog istraživanja je bio da steknemo uvid o razlikama između zaposlenih i nezaposlenih osoba u pogledu zadovoljstva životom i samopoštovanju, kao i da steknemo uvid o povezanosti ovih pojmova sa osobinama ličnosti, uzimajući u obzir da se istraživanje sprovodilo na opštoj populaciji Brčko distrikta. Osnovna pretpostavka našeg istraživanja je da postoje razlike između zaposlenih i nezaposlenih u pogledu zadovoljstva životom, u samopoštovanju, kao i da su osobine ličnosti prediktor zadovoljstva životom.

Rezultati koje smo dobili djelimično potvrđuju naše pretpostavke. Vidjeli smo da između zaposlenih i nezaposlenih nema statistički značajnih razlika u zadovoljstvu životom iako zaposleni imaju u prosjeku nešto viši skor. Vidjeli smo da su zaposleni skloniji da svoj akademski self procjenjuju značajno izraženijim u odnosu na nezaposlene kao i da su nezaposleni u prosjeku značajno emocionalno osjetljiviji u odnosu na zaposlene. Možemo reći i da su emocionalno ranjiviji. Takođe smo vidjeli da su osobine ličnosti značajan prediktor zadovoljstva životom, tj. ekstraverzija i savjesnost su se ispostavili kao statistički značajni prediktori. I na kraju smo vidjeli da su statistički značajni prediktori zadovoljstva životom kompetencijsko, akademsko, porodično i emocionalno samopoštovanje.

Prednost našeg istraživačkog pristupa je što smo detaljnije provjerili self koncept i što smo uzeli u obzir ključne varijable u procjeni zadovoljstva životom. Takođe, postigli smo polnu ujednačenost i ujednačenost u kontekstu statusa zaposlenosti. Osnovni nedostatak našeg istraživanja je ograničen broj ispitanika u uzorku koji je mogao biti veći. Da je uzorak bio veći, mogli bismo sa većim stepenom sigurnosti izvući zaključke. Prijedlog za naredna istraživanja je da se obuhvati veći uzorak kako bi bilo više ispitanika u uzrasnim kategorijama, takođe bilo bi značajno prikupiti podatke o finansijskom statusu te provjeriti da li je grupa zaposlenih i nezaposlenih bila mlađa ili starija. Pored toga bi bilo korisno imati veći stepen kontrole spoljnih varijabli.

9. LITERATURA

- Birsa, J. (2002). Definicije nezaposlenosti. Psihološki aspekti nezaposlenosti. *Zbornik radova XII ljetne psihologijske škole, Silba. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu.*
<http://mjesec.ffzg.hr/nezaposlenost/index.html>
- Bratko, D. i Sabol, J. (2006). Osobine ličnosti i osnovne psihološke potrebe kao prediktori zadovoljstva životom: Rezultati on-line istraživanja. *Društvena istraživanja*, 15 (4-5 (84-85)), 693-711. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/10873>
- Costa, P. & McCrae, R.R. (1999). A five-factor theory of personality. The Five-Factor Model of Personality: Theoretical Perspectives. 2. 51-87.
- Deiner, E. (2005). *Guidelines for National Indicators of Subjective Well-Being and Ill-Being.* SINET, pp. 63-70.
- Diener, E. (1984). Subjective Well-Being. *Psychological Bulletin*, 95 (3), pp. 542-573.
- Evans, S. T., & Haworth, J. T. (1991). Variations in personal activity, access to 'categories of experience', and psychological well-being in young adults. *Leisure Studies*, 10 (3), 249-264. doi:10.1080/0261436910039023
- Filipović, A. (2002). Samopoštovanje i percepcija kompetentnosti darovite djece - diplomski rad. Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu.
<http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/45/1/AndrijanaFilipovic.pdf>
- Frančesko, M. & Mirković, B. (2008). *Organizaciono ponašanje. Moć poznavanja organizacionog ponašanja.* Banja Luka: Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment. <http://univerzitetpim.com/wp-content/uploads/2016/11/Organizaciono-ponasanje.pdf>

- Fryer, D. & Payne, R. (1986). Being unemployed: A review of the literature on the psychological experience of unemployment. In C. L. Cooper & I. Robertson (Eds.), *International Review of Industrial and Organizational Psychology* (pp. 235-278). Chichester: John Wiley & Sons.
- Jahoda, M. (1982). *Employment and unemployment: The psychology of social issues*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Jelić, M. (2012). Nove spoznaje u istraživanjima poštovanja: Konstrukt sigurnosti samopoštovanja. *Društvena istraživanja*, 21 (2 (116)), 443-463. <https://doi.org/10.5559/di.21.2.0>
- Jelušić, J. (2002). Socijalne posljedice nezaposlenosti. Psihološki aspekti nezaposlenosti. *Zbornik radova XII. ljetne psihologijske škole, Silba. Filozofski fakultet, Sveučilište u Zagrebu*. <http://mjesecc.ffzg.hr/nezaposlenost/index.html>
- Lawes, M., Hetschko, C., Schöb, R., Stephan, G., & Eid, M. (2023). "The impact of unemployment on cognitive, affective, and eudaimonic well-being facets: Investigating immediate effects and short-term adaptation"
- Majstorović, N. (2011). *Efekti nezaposlenosti i faktori aktivizma u ponovnom zapošljavanju*. Univerzitet u Novom Sadu, Filozofski fakultet. DOI: [10.19090/pp.2011.3.205-227](https://www.researchgate.net/publication/306371227_Efekti_nezaposlenosti_i_faktori_aktivizma_u_ponovnom_zaposljavanju) https://www.researchgate.net/publication/306371227_Efekti_nezaposlenosti_i_faktori_aktivizma_u_ponovnom_zaposljavanju
- Marić, Z. (2005). *Mentalno zdravlje i nezaposlenost: predikcija simptoma depresije kod nezaposlenih osoba*. Beograd: REBT Centar.
- Maslow, A. H. (1954). *Motivation and Personality*. Harper & Row Publishers Inc.
- Miles, I. (1983). Adaptation to unemployment. *Occasional Paper Series, No. 20, Science*

- Miles, I., & Howard, J. (1984). A study of youth employment and unemployment. *University of Sussex, Science Policy Research Unit*.
- Mirjanić, L. & Milas, G. (2009). Uloga samopoštovanja u održavanju subjektivne dobrobiti u primjeni strategija suočavanja sa stresom. *Društvena istraživanja*, 20 (3 (113)), 711-727. <https://doi.org/10.5559/di.20.3.06>
- Patel, A., Tiwari, S., Singh, S., & Lindinger-Sternart, S. (2018). Self-esteem and life satisfaction among university students of Eastern Uttar Pradesh of India: A demographical perspective. *Indian Journal of Positive Psychology*. Vol. 9(3). 382-386.
- Penizić, Z. (2006). Zadovoljstvo životom u adolescentnoj i odrasloj dobi. *Društvena istraživanja*, 15 (4-5 (84-85)), 643-669. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/10864>
- Šegotić, L. (2005). Longitudinalno praćenje psihološke deprivacije s obzirom na promjenu radnog statusa. *Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju*. <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/482/1/SegoticLana.pdf>
- Sabol, J. (2005). Osobine ličnosti i osnovne psihološke potrebe kao prediktori zadovoljstva životom- diplomski rad. *Odsjek za psihologiju Filozofskog fakulteta u Zagrebu*. [214321.JasminkaSabol\(8\).pdf](http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/482/1/SegoticLana.pdf)
- Slavnić, D. & Zečević, I. (2015). *STED 2015. Zbornika radova iz psihologije, Univerzitet za poslovni inženjering i menadžment*. str. 75-86.
- Smederevac, S. & Mitrović, D. (2006). *Ličnost. Metodi i modeli*. Centar za primenjenu psihologiju Beograd.

Stojanović, Ž. (2017). *Emocionalna kompetencija, osnovne psihološke potrebe i određene sociodemografske varijable kao prediktori zadovoljstva životom*. Neobjavljen rad. Univerzitet u Banjoj Luci, Filozofski fakultet, Odsjek za psihologiju.

Strizović, I., i Mratinković, A. (2016). Differences between employed and unemployed people in satisfaction with life, subjective happiness and latent and manifest benefits of work. *Primenjena psihologija*, 9 (4).

Tadić, M. (2010). Pregled nekih istraživanja u kontekstu subjektivne dobrobiti. *Društvena istraživanja*, 19 (1-2 (105-106)), 117-136. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/52191>

Tomeković, T. (1980). *Psihologija rada, kadrovi i rad*. SNL Zagreb.

Vasić, A., Šarčević, D. i Trogrlić, A. (2011). Zadovoljstvo životom u Srbiji. Fakultet za pravne i poslovne studije, Filozofski fakultet Novi Sad, *Primijenjena psihologija*, 2. str. 151-177.

Veenhoven, R. (1997). Advances in understanding happiness. *Revue Québécoise de Psychologie*.

PRILOZI

Prilog 1 Uvodni upitnik

Poštovani, prije svega hvala Vam što učestvujete u ovom istraživanju i dajete svoj doprinos izradi master teze iz oblasti psihologije.

Ovo istraživanje je anonimnog karaktera, što znači da možete da upišete svoje ime i prezime ali to nije obavezno. Molim Vas, ukoliko ne želite da upišete ime i prezime, da se potpišete šifrom (nadimkom) kojom želite, radi lakše obrade podataka. Šifra može da bude sastavljena od brojeva, slova ili brojeva i slova zajedno.

Molim Vas da pažljivo pročitate svaku od tvrdnji navedenih u testovima i prema uputstvu date svoj odgovor, iskreno i otvoreno.

Ime i prezime ili šifra (nadimak)			
Pol (zaokružiti)	Muški	Ženski	
Starosna dob			
Stručna sprema (zaokružiti)	OŠ	SSS	VSS
Status zaposlenosti (zaokružiti)	Zaposlen	Nezaposlen	

Prilog 2

BFI Skala

Poštovani,

Ovdje se nalazi određeni broj karakteristika koje se odnose ili pak ne odnose na Vas. Vaš zadatak je da ispred svake od navedenih tvrdnji upišete broj, kako biste naznačili u kojoj mjeri se slažete ili ne slažete sa navedenom tvrdnjom.

Brojevi označavaju sljedeće:

- Uopšte se ne slažem 1
- Djelimično se ne slažem 2
- Niti se slažem niti se ne slažem 3
- Djelimično se slažem 4
- Slažem se u potpunosti 5

Sebe vidim kao nekoga ko...

1. Je pričljiv	Mnogo brine
2. Je sklon da traži tuđe greške lako	19. Ima razvijenu maštu
3. Temeljno radi svoj posao	20. Zna da bude tih
4. Je depresivan/utučen	21. Generalno je pouzdan muzike ili književnosti
5. Je originalan, smišlja nove ideje	22. Zna da bude lijen
6. je rezervisan	23. je emocionalno stabilan, ne uzbuđuje se
7. Je nesebičan i pomaže drugima	24. Je inventivan/domišljat
8. Zna da bude donekle neoprezan/nemaran	25. Je napadne prirode
9. Je opušten/ dobro se nosi sa stresom	26. Zna da bude hladan i ravnodušan
10. je veoma radoznao svima	27. Je istrajan do završetka posla
11. Ima mnogo energije	28. Zna da bude neraspoložen
12. Započinje svađe sa drugima	29. Cijeni umjetničke/estetske vrijednosti
13. je pouzdan radnik	30. Je ponekad stidljiv
14. Zna da bude napet	31. Je obziran i ljubazan gotovo prema
15. Je genijalan/inovativan/neko ko mnogo razmišlja	32. Efikasno obavlja stvari
16. Širi entuzijazam	33. Zadržava smirenost u napetim situacijama
17. Sklon je opraštanju	34. Preferira rutinski posao
18. Zna često da bude neorganizovan	35. Je druželjubiv
	36. Je ponekad neljubazan

,

Prilog 3

SWLS skala

Poštovani,

Ispod se nalazi pet tvrdnji sa kojima možete da se složite ili ne. Koristeći skalu od jedan (1) do sedam (7), molimo Vas da označite slaganje sa svakom od navedenih tvrdnji. Broj upišite ispred svake tvrdnje. Molimo Vas da Vaš odgovor bude iskren.

- 7 – U potpunosti se slažem
- 6 – Slažem se
- 5 – Djelimično se slažem
- 4 – Niti se slažem niti se ne slažem
- 3 – Djelimično se ne slažem
- 2 – Ne slažem se
- 1 – U potpunosti se ne slažem

____ U većini slučajeva moj život je gotovo idealan.

____ Moglo bi se reći da su moji životni uslovi odlični.

____ Zadovoljan sam svojim životom.

____ Do sada sam postigao sve važne stvari koje sam želio u svom životu.

____ Kada bih opet mogao proživjeti svoj život, gotovo ništa ne bih promijenio.

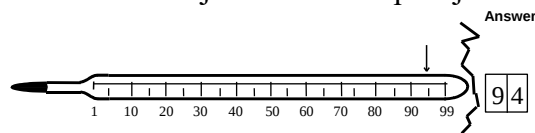
Prilog 4

AF5 Skala

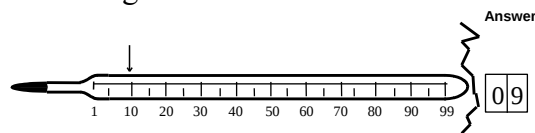
U P U T S T V O

Ispod uputstva se nalazi niz fraza. Pročitajte svaku od njih pažljivo i odgovorite prema Vašem mišljenju tako što ćete označiti odgovarajuće mjesto na termometru.

Na primjer, Ukoliko se u pitanju kaže: “Muzika pomaže ljudskom blagostanju” i Vi se u **potpunosti slažete** sa tim, daćete visoku ocjenu. U našem primjeru odgovor je ocijenjen sa 94.

U suprotnom **ukoliko se samo malo slažete sa ovom** izjavom, izabraćete vrlo nisku vrijednost, kao što je u ovom slučaju označen odgovor 9..

Ne zaboravite da skala termometar ima brojne opcije odgovora. Preciznije, imate na raspolaganju 99 mogućih odgovora duć termometra. Odaberite onu koja najbolje najviše odgovara Vašem mišljenju.

Zapamtite: ODGOVARAJTE ŠTO JE MOGUĆE ISKRENIJE.

AF5

Svoje zadatke/zadaću uspješno obavljam			1
Lako stičem prijatelje.....			2
Plaše se nekih stvari.....			3
Kod kuće me mnogo kritikuju			4
Dobro se brinem o svome zdravlju			5
Moji pretpostavljeni/nastavnici misle da vrijedno radim....			6
Jas am prijateljski nastrojena osoba			7
Mnoge stvari me nerviraju			8
Sretan sam kod sam kod kuće			9
Drugi me zovu da se uključim u sport			10
Naporno radim u razredu/kancelariji			11
TEško mi je da stvaram prijatelje			12
Lako se prepadnem			13
Moja porodica je razočarana sa mnom			14
Dobro sam obučen/se nosim			15
Moji pretpostavljeni/nastavnici me cijene			16
Jas am sretna osoba			17
Kada mi starije osobe nešto kažu postanem vrlo nervozan			18
Moja porodica bi mi pomogla sa svakom vrstom problema			19
Sviđa mi se kako izgledam			20
Ja sam vrijedan radnik/učenik.....			21

Teško mi je razgovarati sa strancima.....			22
Postanem nervozan kada mi poretpostavljeni (superior) postavlja pitanja.....			23
Moji roditelji imaju mnogo povjerenja u mene			24
Dobar sam u sportu			25
Moji pretpostavljeni/nastavnici vjeruju das am intelligentan i vrijedan			26
Imam mnogo prijatelja.....			27
Osjećam se nervozno			28
Osjećam da me moji roditelji vole			29
Jas am atraktivna osoba			30

Prilog 5

SC-6 Skala

Poštovani,

Molimo Vas da ocjenama od jedan (1) do pet (5), koje upisujete u prazan kvadrat, ocijenite koliko ste zadovoljni sljedećim, ličnim aspektima života. Ocjena jedan **(1)** znači da ste **potpuno nezadovoljni** navedenim aspektom života, dok ocjena pet **(5)** označava da ste **potpuno zadovoljni** navedenim životnim aspektom.

1.	Svim vlastitim sposobnostima, vještinama i uspjesima	
2.	Vlastitom porodicom i odnosima porodice prema Vama	
3.	Vlastitim odnosima sa drugim ljudima i širim okruženjem u kojem živite	
4.	Vlastitim fizičkim izgledom, snagom i zdravljem	
5.	Vlastitim osjećajima i osjećanjima	
6.	Vlastitim uspjesima u učenju i obrazovanju	

BIOGRAFIJA

Ljiljana Ostojić

Njegoševa 19

76100 Brčko

Telefon: +387 (0) 65740447

E-mail: ljiljanaa88@yahoo.com

Ljiljana (Branko) Ostojić, djevojačko prezime Cvijetinović. Rođena u Tuzli 09.08. 1988. godine. Stalno nastanjena u Brčkom. Udata, majka dvoje djece. Srednju medicinsku školu pohađala u periodu od 2003. do 2007. godine., takođe u Brčkom. Nakon završene srednje škole, školovanje nastavlja na Univerzitetu u Banjoj Luci, Filozofskom fakultetu na odsjeku za psihologiju. Osnovne studije psihologije završava 2011. godine i stiče zvanje diplomiranog psihologa. Nakon završenih osnovnih studija, upisuje Master studije psihologije, takođe na Filozofskom fakultetu u Banjoj Luci.

U periodu od 2013. do 2014. godine, odrađuje pripravnički staž u Četvrtoj osnovnoj školi u Brčkom. Pripravnički staž odrađuje na poziciji stručnog saradnika psihologa, uz stalni nadzor mentora psihologa, uz čije mentorstvo polaže i stručni ispit. Od 2016. do 2020. godine, zaposlena je u administraciji advokatske kancelarije Ostojić u Brčkom. Od 2020. do 2021. godine zaposlena u odjeljenju za Evropske integracije i međunarodnu saradnju, Vlade Brčko distrikta BiH. Od 2021. godine pa do danas, radi kao stručni savjetnik za nastavu u PU Centar za obrazovanje odraslih „Hartmann & Mayer“ Brčko distrikt.

УНИВЕРЗИТЕТУ У БАЊОЈ ЛУЦИ
ПОДАЦИ О АУТОРУ ОДБРАЊЕНОГ МАСТЕР/МАГИСТАРСКОГ РАДА

Име и презиме аутора мастер/магистарског рада **Љиљана Остојић**

Датум, мјесто и држава рођења аутора **09. 08. 1988. Тузла БиХ**

Назив завршеног факултета/Академије аутора и година дипломирања
Филозофски факултет УНИБЛ 2011.

Датум одбране завршног/дипломског рада аутора -

Наслов завршног/дипломског рада аутора -

Академско звање коју је аутор стекао одбраном завршног/дипломског рада
Дипломирани психолог 180 ЕЦТС

Академско звање које је аутор стекао одбраном мастер/магистарског рада
Магистар психологије 300 ЕЦТС

Назив факултета/Академије на коме је мастер/магистарски рад одбрањен
Филозофски факултет УНИБЛ

Наслов мастер/магистарског рада и датум одбране **Разлике између запослених и незапослених у задовољству животом, самопоштовању и особинама личности, 29. 09. 2023.**

Научна област мастер/магистарског рада према CERIF шифрарнику **С 260**

Имена ментора и чланова комисије за одбрану мастер/магистарског рада

- 1. Проф. др Срђан Душанић, ментор**
- 2. Проф. др Синиша Лакић, члан,**
- 3. Проф. др Ђорђе Чекрлија, члан.**

У Бањој Луци, дана 19. 09. 2023.

Декан

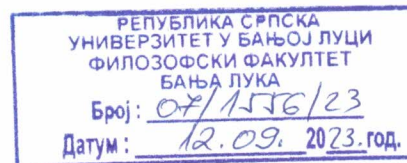

KOMISIJA ZA OCJENU ZAVRŠNOG-MASTER RADA

„RAZLIKE IZMEĐU ZAPOSLENIH I NEZAPOSLENIH U ZADOVOLJSTVU ŽIVOTOM,
SAMOPOŠTOVANJU I OSOBINAMA LIČNOSTI“,

Kandidatkinje Ljiljane Ostojić

NAUČNO-NASTAVNOM VIJEĆU
FILOZOFSKOG FAKULTETA
UNIVERZITETA U BANJOJ LUCI

Na sjednici Naučno-nastavnog vijeća Filozofskog fakulteta u Banjoj Luci održanoj 14.06.2023.godine imenovana je Komisija za ocjenu završnog-master rada pod nazivom: „Razlike između zaposlenih i nezaposlenih u zadovoljstvu životom, samopoštovanju i osobinama ličnosti“,

Kandidata Ljiljane Ostojić (rješenje br. 07/3.1018-34/23).

Komisija je radila u sastavu:

1. dr Srđan Dušanić, redovni profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci, predsjednik
2. dr Siniša Lakić, vanredni profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci, član
3. dr Đorđe Čekrlja, vanredni profesor Filozofskog fakulteta Univerziteta u Banjoj Luci, član

Nakon uvida u dostavljenu dokumentaciju, Komisija podnosi sljedeći

IZVJEŠTAJ o ocjeni završnog-master rada

1. Biografski podaci kandidata

Ljiljana (Branko) Ostojić, djevojačko prezime Cvijetinović, rođena je u Tuzli 09.08. 1988. godine. Stalno nastanjena u Brčkom. Udata, majka dvoje djece. Srednju medicinsku školu pohađala u periodu od 2003. do 2007. godine, takođe u Brčkom. Nakon završene srednje škole, školovanje nastavlja na Univerzitetu u Banjoj Luci, Filozofskom fakultetu na studijskom programu psihologija. Osnovne studije psihologije završava 2011. godine i stiče zvanje diplomiranog psihologa. Nakon završenih osnovnih studija, upisuje Master studije psihologije, takođe na Filozofskom fakultetu u Banjoj Luci.

U periodu od 2013. do 2014. godine, odrađuje pripravnički staž u Četvrtoj osnovnoj školi u Brčkom. Pripravnički staž odrađuje na poziciji stručnog saradnika psihologa, uz stalni nadzor mentora psihologa, uz čije mentorstvo polaže i stručni ispit. Od 2016. do 2020. godine, zaposlena je u administraciji advokatske kancelarije Ostojić u Brčkom. Od 2020. do 2021. godine zaposlena u odjeljenju za Evropske integracije i međunarodnu saradnju, Vlade Brčko distrikta BiH. Od 2021. godine pa do danas, radi kao stručni savjetnik za nastavu u PU Centar za obrazovanje odraslih „Hartmann & Mayer“ Brčko distrikt.

2. Obim i struktura rada

Master rad kandidatkinje Ljiljane Ostojić, pod naslovom „Razlike između zaposlenih i nezaposlenih u zadovoljstvu životom, samopoštovanju i osobinama ličnosti“, napisan je na ukupno 40 stranica glavnog teksta, A4 formata, Times New Roman fontom veličine 12, sa proredom 1,5. Strukturu rada, pored naslovne stranice, sažetaka na srpskom i engleskom jeziku i sadržaja, čine sljedeća poglavlja:

1. Uvod (str. 2-13), sa podsekcijama:

- О раду и zaposlenju (str. 3-5)
- Subjektivna dobrobit, zadovoljstvo životom ili sreća (str. 5-7)
- Samopoštovanje (str. 7-8)
- Istraživanja o povezanosti radnog statusa sa životnim zadovoljstvom i samopoštovanjem (str. 8-9)
- Ličnost i osobine ličnosti (str. 9-13)
- 2. Problem (str.13-14)
- 3. Hipoteze (str.14-16)
- 4. Cilj (str.16-17)
- 5. Metod (str. 17-22), sa podsekcijama:
 - Nacrt istraživanja (str. 17-17)
 - Populacija i uzorak (str. 17-18)
 - Instrumenti (str. 18-19)
 - Varijable (str.19-20)
 - Statistička obrada podataka (str. 20)
- 6. Rezultati (str. 22-27)
- 7. Diskusija (str. 27-30)
- 8. Zaključak (str. 30-31)
- 9. Reference (str. 31-35)
- 10. Prilozi (str. 35-42)

3. Teorijska zasnovanost i metodološka utemeljenost istraživanja

Kandidatkinja u teorijskom dijelu rada daje definiciju i pregled saznanja u vezi sa radom, zaposlenjem, zadovoljstvom životom, samopoštovanjem i osobinama ličnosti. Pored ostalog, predstavlja ključne teorijske pristupe koji objašnjavaju konstrukt (ne)zaposlenosti poput: Jahodine deprivacijske teorije, modela ograničenog djelovanja, Varovog vitaminskog modela itd. Kandidatkinja dalje povezuje ove konstrukte sa drugim potencijalnim determinišućiom varijabala kao što su zadovoljstvo životom i samopoštovanje. U završnom dijelu teorijskog uvoda objašnjava određene modele ličnosti i ključne crte u sklopu „big five“ modela. U nastavku, a na osnovu teorijskog uvoda jasno koncipira empirijski pristup istraživanju.

Problem, cilj i hipoteze istraživanja

S obzirom na činjenicu da je nezaposlenost jedan od najvećih problema u našem društvu, kandidatkinja je ispitivala povezanost ovog problema sa životnim zadovoljstvom i osjećajem samopoštovanja. Pored toga, ispitivala je kako osobine ličnosti koreliraju sa životnim zadovoljstvom. Tako se problem ovog istraživanja odnosio na utvrđivanje razlika zaposlenih i nezaposlenih osoba u pogledu zadovoljstva životom, osjećaju samopoštovanja, te povezanosti osobina ličnosti i životnog zadovoljstva.

Teorijski cilj ovog istraživanja odnosio se na provjeru i dopunu teorijskih saznanja ranijih, sličnih istraživanja koja se bave povezanošću zaposlenja, životnog zadovoljstva i samopoštovanja, te povezanošću osobina ličnosti i zadovoljstva životom. *Praktični cilj* je potencijalni uticaj da se kreiraju smjernice koje bi mogle pomoći pojedincima koji su nezadovoljni svojim životom, a u pozadini toga je pored ličnosti karakteristika i odnos prema (ne)zaposlenju.

Na osnovu teorijskog uvoda, definisanja problema i cilja, kandidatkinja je postavila nekoliko *hipoteza* koje je u tekstu valjano obrazložila i argumentovala:

1. Pretpostavlja se da će zaposlene osobe biti u prosjeku zadovoljnije životom od nezaposlenih osoba.
2. Pretpostavlja se da će postojati razlika u različitim aspektima samopoštovanja kod zaposlenih i nezaposlenih osoba u ovom istraživanju.
3. Pretpostavlja se da će osobine ličnosti biti dobri prediktori zadovoljstva životom.
4. Pretpostavlja se da će postojati statistički značajna razlika između zaposlenih i nezaposlenih osoba kada su u pitanju različite dimenzije samopoštovanja.

4. Metod istraživanja

Uzorak i postupak

Populaciju u ovom istraživanju predstavljaju sve radno sposobne osobe na teritoriji Brčko distrikta, koje imaju između 18 i 65 godina, bez obzira na pol i radni status. Razlog zbog kojeg je odabrana ova populacija ljudi zasniva se na činjenici da radni vijek čovjeka uglavnom počinje sa 18 godina života, te se uglavnom završava kada lice napuni 65 godina života. U ovom istraživanju je učestvovalo ukupno 280 radno sposobnih, zaposlenih i nezaposlenih lica, muškog i ženskog pola, starosne dobi od 18 do 65 godina, osnovne, srednje i visoke stručne spreme. Ispitanici su ujednačeni po polu i po radnom statusu. Ispitanici su istraživanju pristupili dobrovoljno, uz poštovanje same anonimnosti.

Instrumenti

U skladu sa temom istraživanja, tokom ispitivanja primijenjeni su sljedeći instrumenti:

Za ispitivanje zadovoljstva životom, korištena je *skala zadovoljstva životom* (SWLS; *Satisfaction With Life Scale*; Diener et al., 1985) koja kod ispitanika mjeri subjektivnu procjenu kvaliteta života. Skala se sastoji od pet čestica (primjer čestice: „Zadovoljan sam svojim životom.“), a pouzdanost iznosi $\alpha=0,81$.

Skalu SC-6 sačinjava šest stavki na osnovu kojih se mjeri samozadovoljstvo, kao aspekt samopoimanja (primjer stavki: „Svim vlastitim sposobnostima, vještinama i uspjesima.“). Pouzdanost ove skale iznosi $\alpha=0,72$.

AF5 skala (*Five-Factor Self Concept Questionnaire*) čiji su autori Garcia & Musitu (1999) predstavlja najkraću upitničku operacionalizaciju multidimenzionalnog hijerarhijskog modela samopoimanja. Subskale ovog modela ispituju samopoimanje u akademskom, socijalnom, emocionalnom, porodičnom i fizičkom kontekstu. Svaku subskalu čini šest ajtema, te upitnik ukupno sadrži 30 ajtema (primjer ajtema: „Lako stičem prijatelje.“). Mjere pouzdanosti ove skale u literaturi kreću se u rangu od $\alpha=0,71$ do $\alpha=0,88$.

Za procjenu osobina ličnosti, korišten je *BFI upitnik* (*Big Five Inventory*, Benet- Martinez i John, 1998; John & Srivastava, 1999) koji mjeri velikih pet dimenzija ličnosti, a sačinjavaju ga 44 ajtema (primjer ajtema: „Sebe vidim kao nekoga ko je originalan, smišlja nove ideje.“). Izračunati su koeficijenti pouzdanosti za svih pet dimenzija ličnosti i oni iznose: ekstraverzija $\alpha=0,76$, neuroticizam $\alpha=0,79$, ugodnost $\alpha=0,70$, savjesnost $\alpha=0,65$ i otvorenost $\alpha=0,81$.

Pored toga, korišten je upitnik demografskih karakteristika konstruisan za utvrđivanje statusa zaposlenosti, uzrasta, pola i stručne spreme, gdje su ispitanici razvrstani prema kategorijama.

5. Rezultati istraživanja

Osnovna pretpostavka ovog istraživanja je bila da postoje razlike između zaposlenih i nezaposlenih u pogledu zadovoljstva životom, u samopoštovanju, kao i da su osobine ličnosti prediktor zadovoljstva životom.

Rezultati djelimično potvrđuju pretpostavke. Između zaposlenih i nezaposlenih nema statistički značajnih razlika u zadovoljstvu životom iako zaposleni imaju u prosjeku nešto viši skor. Zaposleni su skloniji da svoj akademski self procjenjuju značajno izraženijim u odnosu na nezaposlene, a nezaposleni su u prosjeku značajno emocionalno osjetljiviji u odnosu na zaposlene. Osobine ličnosti, tj. ekstraverzija i savjesnost su se ispostavili kao statistički značajni prediktori. Statistički značajni prediktori zadovoljstva životom su kompetencijsko, akademsko, porodično i emocionalno samopoštovanje.

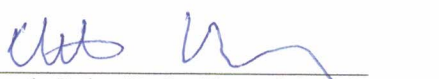

6. Zaključak i prijedlog

Na osnovu uvida u master rad kandidatkinje Ljiljane Ostojić, pod nazivom: „Razlike između zaposlenih i nezaposlenih u zadovoljstvu životom, samopoštovanju i osobinama ličnosti“ Komisija utvrđuje da se u radu adekvatno pristupa postavljenom problemu i temi, te da rad ispunjava formalne propozicije. Prema tome, upućujemo predlog Naučno-nastavnom vijeću Filozofskog fakulteta u Banjoj Luci da prihvati Izvještaj Komisije o ocjeni ovog master rada i da odobri njegovu odbranu.

Banja Luka, 08.09. 2023. godine

Članovi komisije:

dr Srđan Dušanić, predsjednik

dr Siniša Lakić, član

dr Đorđe Čekrlija, član

IZJAVA O AUTORSTVU

Izjavljujem da je master/magistarski rad

Naslov rada: Razlike između zaposlenih i nezaposlenih u zadovoljstvu životom, samopoštovanju i osobinama ličnosti

Naslov rada na engleskom jeziku: Differences between employed and unemployed people in life satisfaction, self-esteem and personality traits

- ☒ rezultat sopstvenog istraživačkog rada,
- ☒ da master/magistarski rad, u cjelini ili u dijelovima, nije bio predložen za dobijanje bilo koje diplome prema studijskim programima drugih visokoškolskih ustanova,
- ☒ da su rezultati korektno navedeni i
- ☒ da nisam kršio/la autorska prava i koristio intelektualnu svojinu drugih lica.

U Banjoj Luci, 20.09.2023.

Potpis kandidata

Ljiljana Ostojić

Ljiljana Ostojic

Izjava kojom se ovlašćuje Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci da master rad učini javno dostupnim

Ovlašćujem Filozofski fakultet Univerziteta u Banjoj Luci da moj master rad, pod naslovom

Razlike između zaposlenih i nezaposlenih u zadovoljstvu životom, samopoštovanju i osobinama ličnosti

koji je moje autorsko djelo, učini javno dostupnim.

Master rad sa svim prilogima predala sam u elektronskom formatu, pogodnom za trajno arhiviranje.

Moj master rad, pohranjen u digitalni repozitorijum Univerziteta u Banjoj Luci, mogu da koriste svi koji poštuju odredbe sadržane u odabranom tipu licence.

Kreativne zajednice (Creative Commons), za koju sam se odlučila.

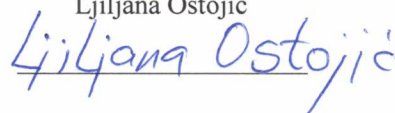
1. Autorstvo
2. Autorstvo – nekomercijalno
3. **Autorstvo – nekomercijalno – bez prerađe**
4. Autorstvo – nekomercijalno – dijeliti pod istim uslovima
5. Autorstvo – bez prerađe
6. Autorstvo – dijeliti pod istim uslovima

(Molimo da zaokružite samo jednu od šest ponuđenih licenci, kratak opis licenci dat je na poledini lista).

U Banjoj Luci, 20.09.2023.

Potpis kandidata

Ljiljana Ostojić

Izjava o identičnosti štampane i elektronske verzije master rada

Ime i prezime autora: Ljiljana Ostojić

Naslov rada: Razlike između zaposlenih i nezaposlenih u zadovoljstvu životom, samopoštovanju i osobinama ličnosti

Mentor: Prof. dr Srđan Dušanić

Izjavljujem da je štampana verzija mog master/magistarskog rada identična elektronskoj verziji koju sam predao/la za digitalni repozitorijum Univerziteta u Banjoj Luci.

U Banjoj Luci, 20.09.2023.

Potpis kandidata

Ljiljana Ostojić

